

LEXNOVA NYHETER

HD: Rättegångsfel i ”snippa-målet” – ska prövas igen i hovrätten

Publicerad
17 NOV 2023

Högsta domstolen river upp den medialt uppmärksammade snippa-domen på grund av rättegångsfel. Hovrätten gjorde fel som inte prövade alternativa brottsrubriceringar inom ramen för gärningsbeskrivningen. Målet återförvisas därför för fortsatt handläggning med en ny sammansättning.

I den medialt uppmärksammade snippa-domen har Högsta domstolen prövat frågan om rättegångsfel förekommit avseende hovrättens hantering och prövning av alternativa brottsrubriceringar och lagrum inom ramen för gärningsbeskrivningen.

Det var ursprungligen i Halmstads tingsrätt som den 50-årige mannen åtalades för våldtäkt mot barn. Åtalet avsåg två gärningar som en då tioårig flicka skulle ha utsatts för i samband med en utomhusgudstjänst som hållits av den lokala Frälsningsarmén i Halmstad i juni 2021. Han fälldes för våldtäkt mot barn i tingsrätten.

Hovrätten ansåg att den tilltalade hade handlat på det sätt som angavs i gärningsbeskrivningen men att flickan i förhören inte hade förklarat närmare vad hon avsett med uttrycket ”snippa”. I avsaknad av besked om målsägandens uppfattning om innebörden av ordet snippa föll hovrätten tillbaka på betydelsen ordet fick anses ha i allmänt språkbruk, där det är ett uttryck för kvinnans yttre könsorgan. Hovrätten ansåg med hänsyn till detta att det inte var styrkt att 50-åringen penetrerat flickans underliv - och det kunde därför inte sägas handla om en handling som kvalificerade som våldtäkt i egenskap av ”jämförlig med samlag”. Åklagaren hade dock inte yrkat ansvar för något annat brott än våldtäkt och inte för något lindrigare sexualbrott. Mannen kunde därför enligt hovrätten inte fällas, utan friades helt.

Målet i Högsta domstolen gäller frågan om det i hovrätten har förekommit rättegångsfel genom att domstolen har underlåtit att med parterna ta upp och därefter pröva om det fanns andra straffbestämmelser än den om våldtäkt mot barn som kunde vara tillämpliga på gärningsbeskrivningen.

Enligt 30 kap. 3 § första meningen rättegångsbalken får en dom inte avse någon annan gärning än den för vilken talan om ansvar i behörig ordning har förts. Det som avses i bestämmelsen är den gärningsbeskrivning som åklagaren ska lämna i sin stämningsansökan och det är den som sätter gränserna för domstolens prövning. Annorlunda uttryckt är det gärningsbeskrivningen som utgör ramen för brottmålsprocessen och endast de påståenden om gärningen som kan utläsas av den får läggas till grund för domen. Gärningsbeskrivningen ska innehålla det som enligt åklagaren konstituerar brottet. Åklagaren ska i anslutning till gärningsbeskrivningen även ange de bestämmelser som han eller hon anser är tillämpliga.

Det är domstolen som ansvarar för att målet handläggs på ett rättssäkert och effektivt sätt. I det ansvaret ligger att genom materiell processledning reda ut målet och om en gärningsbeskrivning är oklar eller framstår som ofullständig, ska rätten verka för att det blir klarlagt vad den innefattar (46 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken).

Av 30 kap. 3 § andra meningen rättegångsbalken framgår att domstolen inte, så som är fallet med gärningsbeskrivningen, är bunden av de rättsliga beteckningar eller lagrum som åklagaren har angett. Domstolen kan alltså göra en annan rättslig bedömning av gärningen och komma fram till att det rör sig om ett annat brott än det som åklagaren har antagit.

Det förhållandet att domstolen inte är bunden av de straffbestämmelser som åklagaren har åberopat och att domstolen har möjlighet att på eget initiativ ta upp frågan om alternativa bestämmelser med parterna och pröva gärningspåståendet mot dessa, innebär inte i sig att det utgör ett rättegångsfel om domstolen inte har gjort det. Endast i undantagsfall kan domstolens underlåtenhet utgöra ett rättegångsfel.

Högsta domstolen framhåller att utgångspunkten för brottmålsprocessen måste vara att det vilar på åklagaren, inte bara att gärningsbeskrivningen ska vara tydlig och fullständig, utan även att samtliga straffbestämmelser som kan vara tillämpliga åberopas. Domstolen måste således kunna utgå från att åklagaren har analyserat rättsläget och åberopat samtliga bestämmelser som åklagaren anser att rätten ska pröva. Det får exempelvis förutsättas att åklagaren har beaktat att domstolen kan finna att vissa omständigheter i gärningsbeskrivningen inte är styrkta och därför övervägt om alternativa straffbestämmelser då skulle kunna vara tillämpliga.

Rollfördelningen talar för att domstolarna inte ska ta över det som i grunden är åklagarens uppgift i rättegången. Samtidigt är det en grundläggande rättslig princip att lika fall ska behandlas på samma sätt, vilket 30 kap. 3 § andra meningen rättegångsbalken får anses ge uttryck för. Bestämmelsen bör förstås på så sätt att det finns en gräns där det måste anses oriktigt att domstolen förhåller sig passiv när det gäller den rättsliga kvalificeringen av det som anges i gärningsbeskrivningen.

Högsta domstolen konstaterar att det således finns situationer där det måste anses åligga domstolen att med parterna ta upp frågan om alternativa straffbestämmelser kan vara tillämpliga och att pröva gärningsbeskrivningen mot dessa bestämmelser. Främst är det fråga om situationer där det finns ett så tydligt och nära samband mellan straffbestämmelserna att det utan närmare överväganden framstår som i det närmaste självklart att gärningsbeskrivningen inrymmer också ett annat brott än det som åklagaren har angett. Däremot kan det inte åligga domstolen att ta upp frågan om alternativa straffbestämmelser när det exempelvis kan leda till att målet får en annan inriktning.

Det får enligt Högsta domstolen anses utgöra ett rättegångsfel om domstolen underlåter att vidta några handläggningsåtgärder när den finner att den straffbestämmelse som åklagaren har åberopat inte kan

tillämpas på gärningsbeskrivningen samtidigt som det för domstolen står klart att det finns andra bestämmelser som kan eller skulle kunna tillämpas.

Straffbestämmelserna våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn har ett nära och tydligt samband. Av lagtexten för båda bestämmelserna framgår att det för ansvar krävs att den tilltalade har genomfört en sexuell handling med barnet. Det enda som skiljer bestämmelserna åt är att det för våldtäkt mot barn krävs att den sexuella handlingen är kvalificerad på så sätt att den är jämförlig med samlag.

I gärningsbeskrivningen anges att den tilltalade har utfört en sexuell handling med målsäganden bestående i att han har hållit handen på målsägandens snippa och haft ett finger inne i snippan. Gärningsbeskrivningen omfattar således ansvar för sexuellt övergrepp mot barn. Detta förändras inte av att det i gärningsbeskrivningen därutöver anges att den sexuella handlingen är kvalificerad på så sätt att den är jämförlig med samlag.

Med hänsyn till hovrättens värdering av bevisningen och rättsliga bedömning kunde den inte döma den tilltalade våldtäkt mot barn. Samtidigt måste det ha stått klart för domstolen att det fanns åtminstone en alternativ straffbestämmelse som skulle kunna tillämpas på gärningsbeskrivningen, alltså sexuellt övergrepp mot barn.

Hovrätten har - genom att underlåta att med parterna ta upp och därefter pröva alternativa brottsrubriceringar och lagrum inom ramen för gärningsbeskrivningen - gjort sig skyldig till ett rättegångsfel som kan antas ha inverkat på målets utgång.

Högsta domstolens ställningstagande medför att prövningstillstånd ska meddelas beträffande ansvar och skadestånd samt att hovrättens dom ska undanröjas i dessa delar. Målet visas åter till hovrätten för fortsatt handläggning.

Viktoria Silfverplatz

Instans: Högsta domstolen

Rättsområden: [Brott mot person](#), [Straffprocess](#), [Åklagare](#), [Domare](#)

LEXNOVA NYHETER

Juridisk nyhetsbevakning och rättsdatabas

Blendow Lexnova är Sveriges mest omfattande juridiska nyhetstjänst. Vår bevakning innefattar rättsfall, lagstiftning och förarbeten inom samtliga rättsområden. Genom skraddarsydd bevakningsprofiler säkerställer du kontinuerlig uppdatering av rätt information och slipper nyhetsflöden som inte berör dig.

Läs mer på lexnova.se/nyheter